

ИЗ ИСТОРИЈЕ РАТНЕ ВЕШТИНЕ

Пуковник **ЈОВО ПУЗИГАЋА**

ПРЕЛАЗ 10 КРАЈИШКЕ ДИВИЗИЈЕ ПРЕКО РЕКЕ БОСНЕ

Општа ситуација

Почетком марта 1945 отпочела су по наређењу Генералштаба ЈА дејства Групе корпуса у циљу ослобођења Сарајева. Док су 2 и 3 корпус, дејством са истока и југа на широком фронту Подроманија — Иван Седло, настојали да стегну што ужи обруч око града, дотле су са запада у правцу Сарајева биле још одраније оријентисане 4 и 10 дивизија 5 корпуса углавном ка Зеници, комуникацији Бусовача — Кисељак и р. Лепеници. Пошто северно од Сарајева није било наших снага, то је наређено 5 корпусу да се 4 и 10 дивизија што пре пробију преко брањене комуникације Кисељак — Бусовача, форсирају р. Босну, а потом да подиђу Сарајеву са севера ради напада на град тим правцем. Њихову дотадашњу улогу преузеле су новоформирана Група бригада Зеничког сектора¹⁾ и 14 бригада 29 дивизије, пребачена са Иван-Седла²⁾. Пошто су се до 28 марта прикупиле јужно и југоисточно од Бусоваче (4 дивизија на просторији Ризвићи, Мехурићи, Живчићи, а 10-та у рејону Сотница — Побрђе), оне су ноћу 28/29 марта под борбом прешле комуникацију Кисеља — Бусовача и у току 29 марта избиле на леву обалу р. Босне, и то 10 дивизија на просторију: с. Д. Папратница, с. Копривница, с. Г. Папратница, с. Џиндићи, а 4 дивизија северно од ње, на просторију: Себиње, Видуша, Шемаљка (триг. 692), Сопотница.

У том периоду је одбрана долине р. Босне имала за Немце прворазредни значај јер су дејством 2, 3 и 5 корпуса око Сарајева и 2 армије ка горњем току Босне биле угрожене снаге 21 немачког корпуса на Сарајевском подручју, а нарочито његове отступне комуникације ка северу. Ради обезбеђења тих комуникација непријатељ је још раније посео сва већа места и саобраћајне чворове, нарочито Зеницу, Бусовачу, Кисељак, Високо и Какањ, и солидно их организовао за одбрану, док је с ослонцем на њих бранио слабијим снагама сва мања места у којима су се налазили мостови преко р. Босне. То је у суштини био групни распоред са већим или мањим међупросторима, чија је осетљивост била знатно ублажена не само реком већ и техничком неопремљеношћу јединица 5 корпуса за дејства око реке. С друге стране,

¹⁾ У састав Зеничке групе су ушле следеће јединице: 11 бригада 4 дивизије, 13 бригада 39 дивизије, 18 бригада 53 дивизије, артиљериска бригада и тенковска чета 5 корпуса. Док. бр. 27-1, к. 771 А, Архив ВИИ ЈНА.

²⁾ Док. бр. 16/1, к. 1146 Ц, Архив ВИИ ЈНА.

услед чврстог везивања за поједине објекте непријатељ се знатно лиши слободе маневра и иницијативе, тако да је то, поред осталог, ишло у прилог 5 корпусу.

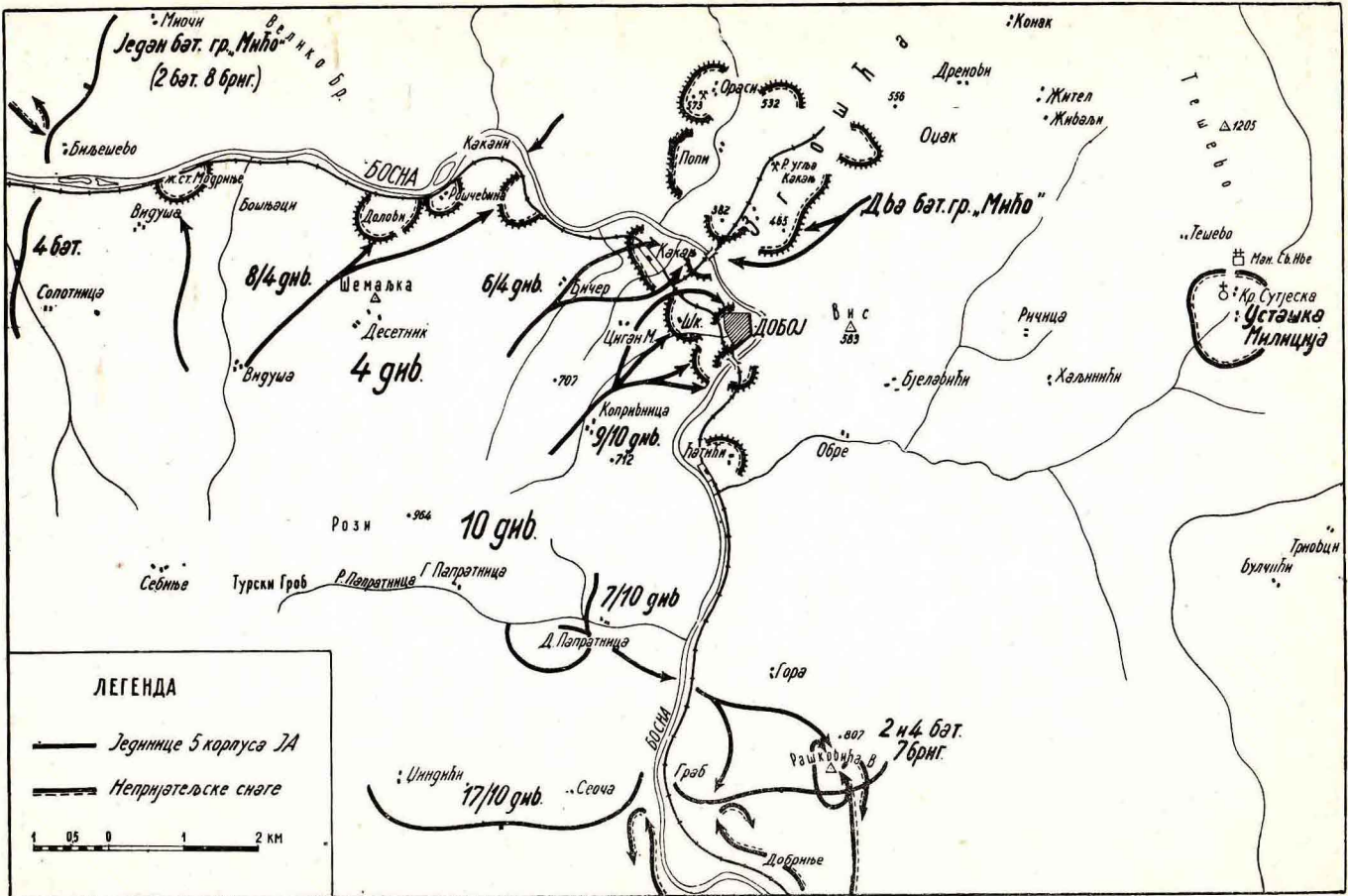
На предвиђеном правцу наступања 4 и 10 дивизије и на широј просторији Зеница, Високо, Вареш непријатељ је имао следеће снаге: 359 пук 181 дивизије, 4 пук Руског заштитног корпуса, 804 батаљон за осигурање, 834 ландесшпицен батаљон, полициски СС пук „Нагел“ (без 2 батаљона), 31 морнарички противавионски дивизион и још неке немачке јединице за осигурање. Од усташко-домобранских снага ту су се налазили 17 усташко-домобранска дивизија и припадници месне милиције у низу села као и нешто четника на десној обали р. Босне. Према томе, непријатељ је на правцу предвиђеног наступања 4 и 10 дивизије имао јаке снаге, што је њихов задатак, уз савлађивање озбиљне водене препреке, чинило не само тешким него и сложеним.

План штаба корпуса и задаци јединица

Замисао Штаба 5 корпуса за претстојеће дејство била је следећа: у циљу прелаза реке Босне извршити енергичан напад на сва непријатељска упоришта на отсеку с. Радиновићи, с. Какањ (скица 1), усмеравајући тежиште напада на заузимање железничких мостова у с. Добоју и Какњу, како би се обе дивизије најлакше и најбрже пребациле на десну обалу. Ради обезбеђења отсека прелаза од Високог и Зенице, на десној обали, део снага се имао пребацити преко реке узводно и низводно од с. Добоја и Какња користећи се месним средствима, постојећим газовима и расположивим дрвеним чамцима. У извршавању задатка 4 и 10 дивизији је имала садејствовати група батаљона 4 дивизије са десне обале Босне.³⁾

На основу такве замисли Штаб 5 корпуса је издао наређење 10 дивизији (7, 9 и 17 бригада) да у циљу пребацивања преко р. Босне изврши напад на отсек с. Радиновићи, с. Добој (закључно), заузме с. Добој и железнички мост у његовом рејону, и преко њега пребаци своје снаге на десну обалу Босне. Ради обезбеђења места прелаза дивизији је наређено да мањим делом снага форсира Босну узводно од с. Добоја и да после прелаза поруши железничку пругу Високо — Зеница и затвори правац од Високог. По завршетку прелаза дивизија је имала задатак да се прикупи на десној обали реке на просторији: с. Краљева Сутјеска (искључно), с. Трновци, с. Биштрани, с. Слапница, с. Обре, с. Храсно (закључно) и да затвори правце од Вареша и Високог, с тим да буде спремна за даље наступање ка Сарајеву.

³⁾ Из 4 дивизије пребачена су још 28 децембра 1944 три батаљона (из сваке бригаде по један) на десну обалу Босне у циљу ометања непријатељског саобраћаја долином ове реке са истока, непосредније везе са деловима 3 корпуса у Источној Босни и мобилизације новог људства са тог терена. Батаљони су називани и „Група Мићо“, по имену свог команданта Миће Колунције.

Уочи
Један бат. гр. „Мићо“
 (2 бат. в брнг.)

Бивешево
 м.ст. Младунце
 Видуша
 Бошњаци
 Долови
 Шемаљка
 Десетник
 Видуша
4 бат.
 Солотница

8/4 днб.
4 днб.

Какан
 Рачевић
 Калар
 Шк.
 Циган М.
 Копривница
 Јагалин
6/4 днб.
9/10 днб.

В И С
 583

Рози
 Себње
 Турски Гроб
 Р. Папратница
 Г. Папратница
 Д. Папратница
10 днб.
7/10 днб.

Уиндичи
 Сеоча
 Граб
 Добриње
 Рашковица
2 и 4 бат.
7 брнг.
17/10 днб.

Конак
 Дренов
 Овак
 Жител
 Живали
 Дво бат. гр. „Мићо“
 Ричица
 Халмичи
 Бујелићи
 Обре
 Гора
 Трнаниц
 Бујичићи
 Тешево
 Мона. Св. Ное
 Кр. Сутјеска
 Усташка
 Милиција

Скица 1

Низводно, у рејону Какња, имала је прећи 4 дивизија (6 и 8 бригада⁴), углавном заузимањем железничког моста у том рејону. Штаб 4 дивизије је, поред осталог, имао да регулише садејство своје групе батаљона са десне обале у ликвидирању мостова и обезбеђењу отсека прелаза са правца Зенице. Почетак напада за овлађивање упориштима на левој обали Босне као и за њено форсирање наређен је за 18 часова 29 марта.⁵)

Занимљиво је да се Штаб 5 корпуса, ради прелаза р. Босне, у првом реду одлучио да заузме железничке мостове у рејону с. Добоја и Какња, дакле, места која су била најјаче утврђена и брањена. Оваква одлука претставља специфичан пример савлађивања водених препрека јер се река, као што је познато, обично прелази на оном делу где је и непријатељска одбрана најслабија. Међутим, у овом случају је, и поред постојања већих или мањих међупростора, осматраних или само брањених ватром, рађено обрнуто. На такву су одлуку утицали, углавном, следећи разлози: недостатак техничких средстава за прелаз, необично кратко време које је стајало на располагању и висок водостај реке. Недостатак техничких средстава свакако је имао пресудан утицај, јер би прелаз реке помоћу неколико набрзину припремљених чамаца и сплавова трајао веома дуго, а дужим задржавањем на реци дало би се непријатељу довољно времена да концентрише јаке снаге у Високом и Зеници и да одатле, с обзиром на удаљеност тих упоришта, врло брзо угрози отсек прелаза. Уз техничку надмоћност и постојање добрих комуникација (друм и пруга) он је дејством на бокове дивизија могао не само да осујети извршење њиховог задатка, него да им, с обзиром на неповољан положај, зада и тежак ударац. Имајући све то у виду, морало се брзо радити и пребацивање свих делова, укључујући ту артиљерију и остале гломазне делове, извршити само тако да се смелим налетом заузму железнички мостови. То је била смела одлука и за њено остварење изабран је тежак пут, али она је гарантовала и најпотпунији успех. При томе су од особите важности биле мере које је Штаб 5 корпуса предузео ради обезбеђења бокова својих јединица, како на левој, тако и на десној обали Босне.

Задатак 9 крајишке бригаде

На основу добијеног задатка, Штаб 10 дивизије је одлучио да извршење главног задатка дивизије, тј. заузимање железничког моста и с. Добоја, повери 9 бригади. Због тога јој је наредио да енергичним нападом разбије и ликвидира непријатељску посаду у с. Добоју и да по сваку цену овлада железничким мостом, сачува га и обезбеди за прелаз дивизије. Ради подршке у извршењу овога задатка бригади су придати артиљериски дивизион 10 дивизије и артиљерија 7 бри-

⁴) У саставу 4 дивизије се дотада налазила и 11 крајишка бригада која је сада ушла у састав Групе бригада Зеничког сектора. Док. бр. 7/1, к. 462, Архив ВИИ ЈНА.

⁵) Док. бр. 3/4, к. 855, Архив ВИИ ЈНА.

гаде. Штаб 10 дивизије поклатио је пуну пажњу осигурању бокова својих снага на обема обалама, јер је то било пресудно за потпуни успех напада 9 бригаде. Зато је наредио 7 бригади да са два батаљона форсира р. Босну узводно од 9 бригаде, у рејону с. Д. Папратница, и да на њеној десној обали, северно од с. Пољице, поруши друм и железничку пругу Високо — Какањ и затвори правац од Високог. На истој обали, низводно према Какњу и Зеници, прелаз су обезбеђивали поменути делови групе батаљона из 4 дивизије.

Обезбеђење бокова отсека за прелаз на левој обали Босне добиле су: десно, ка Високом, 17 бригада, са просторије с. Циндићи, с. Сеоча, према линији с. Мокроноге — с. Хаџићи — Радовља, а лево, ка Зеници, 4 дивизија.

Према томе, за обезбеђење напада 9 бригаде биле су ангажоване скоро две трећине снага. С обзиром на стање непријатеља у долини Босне и његову тактику, ова мера се показала оправданом, јер је 9 бригади омогућено да несметано приђе извршењу основног задатка дивизије, не излажући се опасности да је непријатељ омете интервенцијом са било које стране.

Занимљиво је размотрити и заповест Штаба 10 дивизије Штабу 9 бригаде, како у погледу форме и обима, тако, нарочито у погледу садржине. Штабу 9 бригаде су врло кратко и једноставно одређени само циљ, објект и време напада. Узмемо ли још у обзир и то да је са свим поменутиим елементима, као и са општом ситуацијом, био упознат скоро читав састав јединице, онда је сасвим на месту што је Штаб дивизије потчињеној команди оставио потпуно одрешене руке у избору осталих елемената и начина на који ће извршити добијени задатак (избор правца главног удара, борбени поредак итд.). А захваљујући таквом систему командовања, који је често примењиван за време НОР, долазило је до неслућених размера испољавање иницијативе не само појединаца, него и појединих штабова и јединице као целине.⁶⁾

Стање непријатеља у рејону с. Добоја

На правцу напада 9 бригаде, у с. Добоју и у рејону железничког моста, налазио се 834 ландесшицен батаљон, једна батерија 31 противавионског дивизиона од 9 оруђа 37 мм, један противтенковски топ, као и нешто усташа; у свему око 300 — 350 непријатељских војника.⁷⁾

⁶⁾ Насупрот таквом искуству, провереном у рату, дакле, на најбољем месту, данас се срећу ставови који теоретски препоручују „развијање иницијативе потчињених“, али је у пракси најчешће несвесно гуше на овај или онај начин. Сувишно је истицати потребу да се и у томе далеко више користе искуства из НОР, тим пре што су она не само наша него, и по временском збивању, нама најближа.

⁷⁾ При постојећој документацији тешко је установити детаљнији распоред непријатеља у с. Добоју. Изгледа да је непријатељ имао једну чету у рејону моста, једну у школи, а остале снаге на линији спољне одбране насеља.

У склопу осталих упоришта за одбрану долине Босне непријатељ је солидно утврдио и с. Добој са поменутиим железничким мостом. Његове снаге са ширег подручја Сарајева морале су, као што је већ наглашено, да по сваку цену бране мостове и сличне објекте који су им били нужни за извлачење ка северу. Због тога је непријатељ, ради ширег обезбеђења моста у с. Добоју, укључио у одбрану и читаво насеље са спољном и унутрашњом утврђеном одбраненом линијом. На спољној је насеље било утврђено фортификациским објектима повезаним саобраћајницама, а на унутрашњој отпорним тачкама које су изграђене у већим и тврђим зградама. Нарочито добро били су утврђени рејон моста, ватрени положаји пав батерије и неке зграде. Рејон моста је био организован као посебан чвор одбране; са обе његове стране подигнута су по два велика бетонска бункера (мале тврђаве) из којих су, као и из ровова око њих, били добро брањени прилази мосту. Уствари, тај рејон је претстављао тежиште непријатељске одбране.

Прилази насељу и мосту били су запречени минским пољима, а сам мост заштићен је још и дворедним жичаним препрекама. Уз то они су били добро брањени врло ефикасном ватром пешадије и пав батерије. Све то, као и брисан простор око реке, чинило је с. Добој врло неподесним објектом за напад, а задатак 9 бригаде утолико више тешким и сложеним, што је требало не само заузети насеље и разбити непријатеља у његовом рејону, него и заузети неоштећен мост. Овај последњи задатак олакшавало је уверење да непријатељ највероватније неће порушити мост, јер му је он, у већ изнетој ситуацији, био јако потребан. Због тога је, уосталом, тако грчевито и бранио и њега и све сличне објекте у долини Босне.

У читавом овом примеру дошле су до изражаја неке специфичности и разноврсности партизанског ратовања. Њихов значај је тим већи, а отуда анализа и проучавање још важнији, што се одигравају 1945 год., дакле, у ситуацији кад је постојала савремена армија југословенских народа која је, у склопу општесавезничког рата, на југословенском ратишту држала засебан фронт.

Замисао Штаба 9 бригаде за напад и задаци њених јединица

29 марта изјутра 9 бригада се прикупила у рејону с. Копривница и почела се припремати за напад. Посебна пажња посвећена је извиђању непријатеља у коме су учествовале све старешине почевши од командира чете.

Замисао Штаба бригаде била је да се ноћним нападом на с. Добој и обухватним дејством са јужне и северне стране, уз истовремени притисак са запада, сломи спољна одбрана насеља, а крилне јединице да се дејством непосредно уз леву обалу реке у виду клина што пре пробију до моста, заузму га и сачувају за прелаз дивизије.

На основу такве замисли Штаб 9 бригаде је 29 марта у 10 часова издао заповест за напад одређујући јединицама следеће задатке (скица 2):

— Четврти батаљон (без Треће чете) да изврши напад на делу положаја од р. Босне до школе, с тим да се мањим делом снага (око вода ојачаног аутоматским оружјем) пробије до моста уз леву обалу Босне са задатком да што пре и у садејству са 3 батаљоном ликвидира непријатељску одбрану у том рејону и заузме мост;

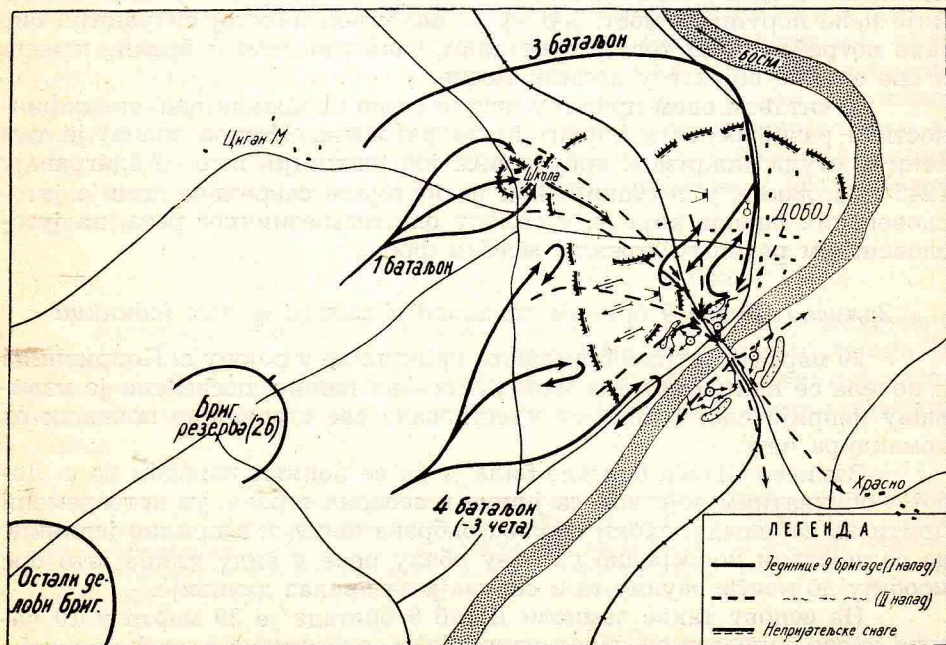
— Први батаљон је имао задатак да изврши напад са запада, заузме непријатељско упориште у школи, поседне га и задржи у својим рукама до даљег наређења;

— Трећи батаљон (ојачан 3 четом 4 батаљона) требало је да се дејством на северни део села што пре, у виду клина, пробије до моста левом обалом Босне, и да га у садејству са 4 батаљоном по сваку цену заузме и обезбеди за прелаз дивизије.

У рејону с. Копривница, где се налазио Штаб и остали делови бригаде, задржан је и 2 батаљон у бригадној резерви.

Артиљерија је добила задатак да са ватрених положаја из рејона Циган Мала и к. 712 туче концентричном ватром линију спољне одбране, а по продору пешадије у село да пренесе ватру на поједине отпорне тачке, нарочито на бункере у рејону моста.

Оваквом распореду јединица и њиховим задацима могло би се приговорити то да је на десном крилу борбеног поретка одређено сувише мало снага за пробој ка мосту и да су првом батаљону везане руке одређивањем само ближег задатка што се негативно одразило на ток боја.

Скица 2

Ток дејства

У одређено време, после кратке али снажне артиљериске припреме, јединице 9 бригаде отпочеле су напад. На десном крилу бригаде непријатељ се успешно бранио дочекавши развучени 4 батаљон снажном ватром и минским препрекама, нарочито на брисаном простору око обале. Због таквог његовог отпора, као и због недовољних наших снага за пробој ка мосту, напад на овом правцу није успео па је 4 батаљон, и поред неколико покушаја да пробије спољну одбрану, био приморан да залегне испред насеља.

За то време 1 батаљон је извршио напад на непријатеља утврђеног у школи, али је и он наишао на жилав отпор. Тек после неколико часова жестоке и упорне борбе овај батаљон је успео да заузме школу и да њену посаду делом уништи, а делом натера у бекство. Извршивши добијени задатак, батаљон се задржао у школи иако је ситуација код суседа у том моменту захтевала да се под повољнијим условима среди за одбрану. Да је 1 батаљон, користећи свој почетни успех, бар делом снага продужио напад, он би озбиљно угрозио спољну одбрану насеља и тиме знатно олакшао суседима, нарочито 4 батаљону, извршење њихових задатака.

Трећи батаљон је смелим и енергичним дејством на уском фронту успео да у виду клина пробије спољну одбрану насеља и да након вишечасовне борбе заузме скоро читаво село, натеравши непријатеља у ровове код ватрених положаја батерије и у бункере код моста. Сва настојања 3 батаљона да заузме и те отпорне тачке остала су без успеха, јер је непријатељ пружао огорчен отпор. Да би мост био заузет до зоре, Штаб бригаде је одлучио да уведе у борбу и 2 батаљон из бригадне резерве.

Рано изјутра 30 марта бригадна резерва је убачена у борбу на правцу напада 3 батаљона, са циљем да прошири његов успех. Међутим, ни мост, ни ватрени положаји батерије нису ни тада заузети, и поред снажне ватрене подршке артиљерије, поред осталог, и зато што се садејство између ње и пешадије тешко спроводило у живот услед врло густе магле. У таквој ситуацији напад бригаде је по наређењу Штаба дивизије био обустављен, а њене јединице извучене из скоро заузетог села према коме је, на линији спољне одбране, задржана само по једна чета из 4 и 1 батаљона.

Наређење Штаба дивизије о прекиду напада, а поготово о извлачењу јединица из насеља, било је погрешно (тим пре што је оно касније било повучено, а 9 бригади поново наређено да нападне с. Добој и заузме железнички мост), јер је непријатељу пружена могућност да успостави нарушени систем ватре и да се колико-толико среди за даљу одбрану. Поред тога, за освајање већ заузетих па потом напуштених отпорних тачака морале су се давати нове, непотребне жртве.

Недостају подаци из којих би се видели разлози зашто је Штаб дивизије овако поступио. Пошто је, изгледа, дошло до закључка да с. Добој неће бити заузето, он је можда имао намеру да своје јединице пребаци преко р. Босне на месту прелаза 4 дивизије, јер се њен напад у то време нешто повољније развијао. У том случају избегле би се даље жртве 9 бригаде. Може ли се друкчије протумачити његово наређење о обустављању напада, а поготово о извлачењу 9 бригаде из већ скоро освојеног села? Логично би било, ако се у то време мислило о продужењу напада, да је 9 бригада задржана на достигнутим линијама и са њих ангажована ради потпуног извршења добијеног задатка.

За време оваквог развоја догађаја код 9 бригаде, непријатељ је упорно настојао да се пробије од Зенице и Високог ка с. Добоју и Какњу и да помогне своје снаге у том рејону. Међутим, 2 и 4 батаљон 7 бригаде успели су да форсирају Босну у рејону с. Д. Папратнице још ноћу 29/30 марта, да поруше друм и пругу Високо — Какањ и да затим на линији Граб — к. 807 затворе правац од Високог десном обалом Босне. Они су са те линије одбили све покушаје непријатеља да се пробије ка с. Добоју, 17 бригада је то исто учинила на левој обали, док су делови 4 дивизије такође одбили све покушаје непријатеља да се пробије ка с. Добоју и Какњу од Зенице и Лашве, било левом, било десном обалом Босне.

При таквом развоју ситуације Штаб дивизије је истог дана (30 марта) поново наредио 9 бригади да нападне с. Добој и по сваку цену овлада железничким мостом. За овај напад артиљерија је, ради што непосредније подршке пешадији, пребачена на најближе могућно отстојање, делом и у борбени поредак пешадије, у својству оруђа за непосредно гађање. Напад је предузет истог дана око 11 часова. Уз снажну и прецизну подршку артиљерије, 9 бригада је брзо сломила спољну одбрану насеља и избила у унутрашњост места, али је и овог пута била у рејону ватрених положаја батерије и бункера код моста заустављена упорном и огорченом одбраном непријатеља. Тада је одлучујућу улогу одиграла наша артиљерија, нарочито њен део у својству оруђа за непосредно гађање. Директним погоцима уништавана су једно за другим жаришта непријатељског отпора, најпре у рејону ватрених положаја пав батерије, а касније и код бункера испред моста на левој обали. Услед прецизне и убитачне ватре артиљерије са блиског отстојања, непријатељ је био присиљен да се извлачи из објеката који су се рушили и да тражи заклоне било по рововима, било у земљишним неравнинама у њиховој непосредној близини. У том моменту убачене су у борбу групе бомбаша, састављене од најхрабријих бораца и наоружане већим бројем пешадиског аутоматског оружја. Оне су успеле да се смело и вешто привуку непријатељу и да бомбаша отворе пут осталом пешадији. Цела бригада је прешла у енергичан општи јуриш. По упаду у борбени поредак непријатеља развила се жестока блиска борба, нарочито у рејону батерије где је тек борбом прса у прса ликвидирао сваки отпор. Непријатељ је, ослањајући се на бункере, пружао отпор једино још у рејону моста. И ту су поново дошла до пуног изражаја оруђа за непосредно гађање, из којих је директним погоцима отпочело рушење бункера. До 17 часова 30 марта преполовљени и деморалисани непријатељ био је савладан. Посада с. Добоја претежно је уништена у борби, а само мањи њен део је заробљен. Покушај појединих непријатељских војника да се спасу скакањем у р. Босну био је осујећен.

По избијању на леву обалу реке, 9 бригада није могла одмах отпочети са пребацивањем преко моста, пошто су мањи непријатељски делови са коса на супротној обали и даље држали мост под ватром. Поред тога, група батаљона 4 дивизије са десне обале, која је требало да делом снага садејствује 9 бригади била је у целини оријентисана према отсеку прелаза своје дивизије, и то углавном према руднику Какањ и за заштиту правца од Зенице⁸⁾). А пошто је бригада тек у сумрак извршила јуриш преко моста и протерала непријатеља, најзад су, након 24 часовне борбе, створени услови за пребацивање 10 дивизије на десну обалу Босне, тако да је 30/31 марта цела дивизија прешла реку и у току следећег дана разместила се на просторије: с. Тешево, с. Краљева Сутјеска, с. Пољани, с. Лучићи, с. Трновци, с. Хаљинићи и с. Бјелавићи, очекујући наређење за даље наступање⁹⁾). По завршеном прелазу 10 дивизије железнички мост у с. Добоју је порушен, чиме је привремено прекинута железничка веза Сарајева са севером.¹⁰⁾

На тај начин је 9 крајишка бригада у потпуности извршила добијени задатак и омогућила својој дивизији да пређе р. Босну и учествује у Сарајевској операцији. Истина, бригада је при том претрпела осетне губитке (24 мртва и 69 рањених бораца и старешина). Међутим, губици непријатеља су били далеко већи (близу 300 људи, углавном погинулих). Тежак пораз признаје и сам непријатељ, јер на једном месту каже да је „... после ове борбе из противавионске батерије у Добоју остао само један човек...“¹¹⁾). Том приликом у руке 9 бригаде је пао и значајан плен: 9 противавионских топова и 1 оклопни аутомобил (који

⁸⁾ Дивизија се разместила нешто северније од одређене јој просторије због развоја догађаја у току и после борбе за с. Добој.

⁹⁾ Не улазећи у оцену правилности оваког поступка Штаба 4 дивизије, и такво дејство групе батаљона са десне обале је имало великог утицаја на борбе 9 бригаде. Батаљони су, наиме, били везали непријатеља у Какњу за себе, због чега он није могао да притекне у помоћ посади у с. Добоју.

¹⁰⁾ Док. бр. 3/8, к. 773 А, Архив ВИИ ЈНА.

¹¹⁾ Док. бр. 1/5, к. 6, Архив ВИИ ЈНА.

су морали бити уништени због претстојећег покрета), 1 противтенковски топ, 1 баџач, 220 пушака, 14 пушкомитраљеза, 6 машинки, 1 радиостаница, 3 телефонске централе, и разна друга опрема.¹²⁾

С обзиром на већ одавно уочену и признату сложеност борбених дејстава око река, а посебно при насилном прелазу, овај и други примери савлађивања водених препрека у току НОР морају нас особито интересовати. Са сигурношћу се може претпоставити да ће се слична дејства, подразумевајући потпуно њихову „савременост“, моћи примењивати и у евентуалном будућем рату, у првом реду, при дејству партизанских и инфилтрираних јединица, а нарочито при дејствима на широком фронту, у позадини непријатеља и сл. Због тога је, мислим, потребно, поред неких већ раније изнетих, подвући следећа искуства:

Од пресудног значаја за извршење овог деликатног задатка била је смела и оригинална одлука Штаба 5 корпуса о начину прелаза р. Босне, пошто њено форсирање на класичан начин није долазило у обзир. У конкретном случају било је потребно имати не само смелости за такву одлуку, него и снажљивости у тражењу најбољег решења.

На потпуно извршење задатка имала је значајан утицај и замисао Штаба 9 бригаде за напад на с. Добој и заузимање моста. Нарочито је била правилна њена оријентација за напад у виду клинова са циљем да се, продором на уском фронту, што пре пробије спољна одбрана села, а затим, дејством из његове унутрашњости, дезорганизују непријатељев ватрени систем и командовање. То потврђује рад 3. батаљона и бригадне резерве. Насупрот томе, због развученог фронта напада, борбени поредак 4. батаљона био је плитак и без израженог тежишта дејства, те овај батаљон није могао постићи веће резултате при нападу на добро организовану одбрану. Према томе, и овог пута се показало да приликом напада на насељена места, без обзира на њихову величину и карактер одбране, највеће изгледе на успех дају дубоки борбени пореци и дејство у виду клина.

За успех при заузимању села и бункера у рејону моста било је пресудно вешто коришћење расположиве артиљерије. Њена употреба у својству оруђа за непосредно гађање и са блиског отстојања, у циљу уништавања нарочито утврђених тачака, била је поразна за непријатеља. У недостатку довољног броја артиљериских оруђа, за освајање тврђих зграда употребљене су групе бомбаша. Комбинованом употребом бомбаша и артиљерије за непосредно гађање постигнута је сила и брзина удара. Њиховом ефикасношћу непријатељ је био спречен да се по нагуштању појединих отпорних тачака поново среди и организује за одбрану.

Дејство суседа у време напада 9 бригаде на с. Добој имало је такође веома велики значај. Нарочито се корисним показало преба-

¹²⁾ Док. бр. 3—7, к. 857, док. бр. 2/4, к. 855; док. бр. 13/2, к. 855 и док. бр. 3/4, к. 855, Архив ВИИ ЈНА.

дивање делова 7 бригаде на положаје на десној обали Босне, одакле су одбили све покушаје непријатеља да се од Високог пробије ка с. Добоју. Сличну улогу на левом крилу одиграли су делови 4 дивизије, а посебно њена група батаљона са десне обале. Сви су они тако везали непријатеља да није могао одвојити снаге за дејства ка 9 бригади. Према томе, приликом прелаза водених препрека веома је важно обезбеђење бокова и дејство макар и слабијих делова на супротној обали.

Опредељење за ноћни напад на с. Добој произишло је из до-тадашњих навика и традиције не само 5 корпуса, него и свих наших јединица. Као технички слабијим, њима је било далеко лакше под заштитом ноћи вршити низ радњи (концентрацију, подилажење, развијање борбеног поретка, извлачење итд.). На тај начин постизали су се не само тајност и изненађење при дејству, него су, што је за нас увек било од великог значаја, губици били мањи. Међутим, ноћна дејства, без изузетка, захтевају брижљиву припрему и врло прецизно организовано и спроведено садејство. У овом случају то није било у потпуности остварено претежно због слабог функционисања службе везе и неповољних атмосферских услова за садејство артиљерије са пешадијом, тако да је 9 бригада претрпела извесне губитке од дејства сопствене артиљерије, а њен је ноћни напад, у целини, доживео неуспех. Неке индиције говоре да је то уочено, па је због тога, као и због потребе да се река што пре пређе, поновни напад предузет по дану, када је артиљерији било далеко лакше прецизно гађати жељене циљеве, осматрати поготке, и уопште, остварити тешње садејство са пешадијом.